

דבר המערכת

בשנת 1895 נפגש בנימין זאב הרצל עם הסופר הצרפתי אלפונס דודה לפגישה מכוננת בפריז.

בפגישה זו העיר דודה בהערת אגב כי הספר 'אוהל הדוד תום' עשה לגיוס נגד העבדות באמריקה יותר משעשתה כל צורת שכנוע אחרת. ארבע שנים לאחר מכן פנה הרצל ליישם את עצתו של דודה ולתת לחזונו הרעיוני ביטוי מעשי. בשנת 1902 ראה אור הרומן האוטופי אלטנוילנד.

הרצל, אשר ביקש לממש את רעיון המדינה היהודית השכיל להבין כי דרך מרכזית לעשות זאת עוברת דרך המילה הכתובה. ספריו 'מדינת היהודים' ו'אלטנוילנד' עשו מהפכה של ממש בתודעה היהודית ברחבי העולם והיוו צעד משמעותי בדרך לכינונה של מדינת היהודים.

ביקשנו בהקמת 'עיתון גל' לכונן 'בית ועד' המממש את עקרונות התוכנית. בית ועד הגותי, רעיוני וציוני העוסק בסוגיות ליבה מנהיגותיות.

בית ועד לכתיבה והתפתחות אישית של חברי הקבוצה לצד רעיונות ומאמרים פרי עטם של מנהיגים מעוררי השראה בחברה הישראלית. מחזור א' בתוכנית מונה שבעה עשר חניכים השותפים בתוכנית ייחודית זו, שבעה עשר עולמות ורעיונות המבקשים להתבסס, להעמיק ולחקור את עצמם ואת סביבתם להשפיע ולהפוך את המציאות סביבנו לטובה יותר.

בשבועות הקרובים עתידים להצטרף לתוכנית חברי מחזור ב' המוכשרים ובכך לעבות ולהשביח את השיח בתוכנית. אנו מעוניינים לנצל את המעמד על מנת לאחל להם ברכת הצלחה בלימודים, בתוכנית ובמעשי המנהיגות.

שבעה מאמרים נכתבו לכבוד גיליון הפתיחה, דפנה ארליך אמו של גל זכרו לברכה תשתף אותנו בדברים מרגשים שכתבה לזכרו של גל. נשיא המרכז האקדמי 'שערי מדע ומשפט' פרופ' אביעד הכהן עוסק במאמרו 'מנהיג מן התורה-מנין' בדמותו של המנהיג האידיאלי על פי מקורות ישראל, קובי ברדה ראש התוכנית יעסוק במעשה מנהיגות יוצא דופן של רה"מ לשעבר גולדה מאיר, רכז פיתוח המנהיגות בתוכנית תומר אשורי ידבר על סגר הקורונה מנקודת מבט מעט שונה, עו"ד רותם טוני ראש תחום ניהול המשברים בתוכנית תשתף בנעשה מכיתת הלימוד, החניכה שני בכר תעסוק במערכות יחסים בין מנהיגים והחניך אבישי חצור דן בשאלה מהם הערכים אשר לאורם בונים חברת מופת.

בהמשך העלון נכיר את חברי התוכנית וכן ניפגש בשיר מרגש פרי עטה של חברת התוכנית אוריין אושדי, ובחידת מנהיגות המסתתרת לאורכו של הגיליון.

אנו מבטיחים לכם הנאה צרופה.

שני ואבישי

מערכת 'עיתון גל'

לתגובות: itongal@gmail.com

תוכנית גל

רקע

תכנית גל הוקמה בשנת 2019 ושמה לעצמה למטרה לפתח את הדור הבא של המנהיגים בישראל. חברי התוכנית הנם חלק מקבוצה דינמית העוסקת במנהיגות, דנה בסוגיות משמעותיות בחברה הישראלית ונחשפת לכלים לפיתוח אישי, להובלה וליזמות. התוכנית משלבת לימודים לתואר ראשון במינהל ממשל ומשפט עם מעטפת של הכשרה מעשית באמצעות לימודי תעודה במגוון תחומים המרכיבים את מלאכת ההנהגה הקהילתית, וביניהם: גישור, דוברות, ניהול רשתות חברתיות, גיוס משאבים, ניהול מלכ"רים וכיו"ב.

בכל שנה מתקבלים לתוכנית מספר מצומצם של סטודנטים, המכוונים עצמם להובלה ולשינוי חברתי, והיא מהווה בית לנחשים ולבולטים שביניהם: בוגרי שנת שירות (ש"ש) ומכינה קדם צבאית, בוגרי עמותות לשינוי חברתי, קצינים במיל, פעילים במאבקים סביבתיים וחברתיים, יו"ר אגודות תלמידים בתיכון, פעילים פוליטיים ומדריכים בתנועות הנוער ועוד – אלו המחויבים לפעול למען האחר, ולמען הקהילה והחברה בישראל.

בראשות התוכנית עומדים קובי ברדה ושחף ארליך בליווי צוות מנטורים ומומחים.

התוכנית למנהיגות קהילתית נקראת ע"ש גל ארליך ז"ל.

גל נולד וגדל ברחובות. הוא היה צעיר בולט, פעלתן ויזם ובעל רגישות חברתית ואנושית והאמין בטוב שיש בבני אדם. גל היה פעיל שלום, חניך ומדריך בתנועת השומר הצעיר במשך כל שנות ילדותו ונערותו. גם בשירותו הצבאי המשיך גל לתרום ככל יכולתו ושירת כלוחם וכמפקד בסיירת מגלן תוך שהוא דוגל באמירה כי עם המבקש שלום ייכון למלחמה. לאחר סיום שירותו הצבאי יצא גל לטיול ארוך בדרום אמריקה שם טייל ועסק בתחביבו צלילה. ב-12 ליולי שנת 2001, הותקפו גל וחברתו לטיול ע"י שני רוצחים חמושים, בשעה שניסה להגן על חברתו מאונס הסתער גל על הרוצחים ונורה בראשו, הוא פונה לבית החולים, אך מת מפצעיו.

משפחתו של גל ז"ל בחרה להנציח את זכרו, בתרומה למען העתיד, ובקידום צעירות וצעירים שכמותו להיות דור המנהיגות הבא בישראל.

דפנה ארליך¹

דברים לזכרו של גל

גל,

ביקשו שאכתוב דברים לזכרך למגזין "גל", אני בוחרת לכתוב לך ועליך בהקשר של התוכנית.

אתה היית מנהיג, אבל אחרת מהמנהיגים שלנו היום. הנוכחות שלך הייתה שקטה ובוטחת. כמעט אף פעם לא היית מאבד את שלוות הנפש שלך. החברים שלך מספרים שלעיתים היו מתעצבנים עליך על זה שאתה לא מתעצבן.

טיילת בארץ לאורכה ולרוחבה עם כל הציוד על הגב כי אמרת שאי אפשר לאהוב את הארץ מבלי להרגיש אותה, כמו שהיא, עם הרגליים. כשהתגייסת למגלן עלתה השאלה איך איש שמאל כל כך מובהק הולך לשרת ביחידה כל כך קרבית, אבל לך לא היה בכלל ספק. אצלך בראש (או בלב) זה התחבר לגמרי. אמרת ש: "רק בגלל אהבת הארץ אנחנו חותרים לשלום ואין אפשרות לחתור לשלום אם לא תעמוד לנו יכולת צבאית" וכמו תמיד יישמת את מה שאתה אומר.

¹ אמו של גל ז"ל

כשמישהו אמר "הילד הזה רוסי" מיד תיקנת - "הילד הוא ישראלי ועולה חדש מרוסיה", אולי מה שאפיין אותך זו האהבה לתושבי הארץ הזו בלי הבדל דת, גזע, ומין. אהבה שכל כך נעלמה ממנהיגנו הנוכחיים.

כשנרצחת אמר הרב באחת האזכרות, שכמו גלי הים, כך אתה גל: באת ונתת (נתן היה השם האמצעי שלך) את מה שהיה לך לתת ונשמתך חזרה אל הבורא כמו שהגל חוזר לים. אנחנו חושבים שהרב טעה כי אתה עדיין נותן, פשוט עכשיו אנחנו השליחים שלך.

כשהים סוער ומנהיגות מאחדת נעלמה מישראל אנחנו יכולים להתייאש ולהתמסר לחושך ואנחנו יכולים לזכור את אמרתו של הבעל שם טוב – "מעט אור דוחה הרבה מן החושך". אנחנו בחרנו להמשיך ללכת בדרכך ולהקים את 'תוכנית גל' בשערי מדע ומשפט.

הסטודנטים והסטודנטיות בתוכנית הם פסיפס של החברה הישראלית והם אור, כל אחד ואחת מהם מאיר את החושך במקום בו הוא פועל וביחד הם יביסו את החושך. אתה מבין גל, ניסינו לייצר תוכנית שתשקף את האדם שהיית. אני מקווה שאנחנו מצליחים ומבטיחה שנמשיך לנסות. 19 שנים חלפו מאז שנרצחת אבל אתה ממשיך לתת.

נוח בשלום על משכבך,

אוהבת,

אמא

אביעד הכהן²

מנהיג מן התורה – מנין?

אקדמות מילין, והם ראשית הם תכלית

בראשית דבריי אני מבקש לברך את מנווטי דרכה של "תוכנית גל למנהיגות" במרכז האקדמי "שערי מדע ומשפט", ואת הלומדים בה. תוכנית ייחודית זו מעניקה ללומדים בה ידע וכלים שיאפשרו להם להשתלב – כמנהיגים - בשדרותיה השונות של החברה הישראלית, ולקדם בה את מסכת הערכים שכולנו שותפים להם, ערכים של צדק וחירות, שלום ושוויון. יבורכו כל העושים במלאכה ויתברכו ממעשי ידיהם. הם ייהנו מהלימודים ומעשייתם, עמיתיהם ו'צרכניהם' ייהנו מהם, ונמצאו הכל מברכין ברכת הנהנין.

אומרים מנהיג יש בעולם, אך מה זה מנהיגות?

² פרופסור אביעד הכהן הינו נשיא המרכז האקדמי שערי מדע ומשפט, מרצה למשפט חוקתי באוניברסיטה העברית ומשמש כעמית מחקר במכון ליר. פרסם מאמרים ספרים ומאמרים רבים בתחום החברתי והתורני. מייסד ויו"ר 'מוזיאון לחקר דת, חברה ומדינה, ממיסדי תנועת 'במעגלי צדק', חבר המועצה הציבורית של ארגון בית הלל.

והאם קיים הבדל בין מנהיג למנהיג פוליטי, או, להבדיל, בין מנהיג אומה לבין מנהיג של קבוצת כדורגל או חבורת עבריינים? האמנם הבדל יש ביניהם?

על מנת למצוא מענה לשאלה זו, פנינו לחפש בספרים. או ליתר דיוק, באנציקלופדיה העברית. הגענו לאות מ"ם. מ"ם-מ"ם. מ"ם-נו"ן.

ושם, בין "מנדלסון משה", "מנדרינה"; ממש לפני ה"מנהרה", מצאתי אותו, את ה"מנהיג", מסתתר, נחבא אל הכלים.

מנהיג בקצה המנהרה. קצת חושש, מפוחד. תוהה. מתבונן. אנה ילך? לאן יפנה?

הניסיון להגדיר "מנהיגות" מהי, משול לחיפוש מחט בערמת שחת. כמספר המחפשים והמבקשים, כך מספר ההגדרות והדגמים שהוצעו. וטרם נאמרה המילה האחרונה בנושא זה.

דור דור ודורשיו, דור דור ומנהיגיו. דור דור והגדרותיו. וכל דור מעצב את דמות מנהיגו בדמותו-שלו.

מנהיג בעולמה של תורת ישראל

ניסיון – כמנהג יהודאין גובראין – לחפשו במקורותינו העתיקים, בתנ"ך, לא יצלח. המילה "מנהיג" לא מופיעה בו.

אכן, השורש נ.ה.ג מופיע במקרא בהקשרים שונים, אך רק כפועל המתאר מעשה מסוים, ולא כשם תואר³. כך, למשל, נאמר במשה רבנו, אדון הנביאים, שקודם שהיה למנהיגם של ישראל הוא "נְהַג" – כלומר הוליך והוביל – את צאנו של יתרו: "וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת צֹאן יִתְרוֹ... וַיִּנְהַג אֶת הַצֹּאן אַחַר הַמִּדְבָּר" (שמות ג, א). במשמעות זה משמש גם הפועל נְהַג (בבניין פיעל). כך, למשל, בתיאור מסע ישראל במדבר במזמור תהלים: "וַיִּסַּע כְּצֹאן עֲמוֹ וַיִּנְהֲגֵם כְּעֶדֶר בְּמִדְבָּר" (עח, נב). פעלים אלו משמשים בתנ"ך גם להובלת כלי רכב, כגון "וַיִּרְכְּבוּ אֶת אַרְוֹן הָאֱלֹהִים אֶל עֲגֹלָה חֲדָשָׁה... וַעֲזָא וְאַחִיו בְּנֵי אֲבִינֶדָב נְהָגִים אֶת הָעֲגֹלָה חֲדָשָׁה" (שמואל ב, ג). כך, בתיאור מעשה פעיל, אקטיבי, וכך, בתיאור מעשה סביל, פאסיבי. כנאמר במגילת איכה (ג, ב): "אֹתִי נְהַג וַיִּלְךְ חֶשֶׁךְ וְלֹא אֹרֶךְ".

המילה "מנהיג" צומחת ועולה לראשונה במשנת תנאים המדברת במי שהיה "רכוב ומנהיג", עגלון היושב על חמורו ומנסה לנווטו לדרך הישר. אך גם כפועל ולא כשם תואר. רק בלשון חכמים המאוחרת יותר, כבר מופיעה המילה כשם תואר.

אם תרצה, כלך לך אצל אגדת חכמים, הממררים בבכי על "עולם שאבד מנהיגו", שאוי לו (ב"ב צא), ועל אברהם אבינו שיצא לעולם, ואמר: "תאמר שבירה זו בלא מנהיג?" (בראשית רבה לט).

ובכן, כך אומרים, מנהיג יש בעולם, מה זה מנהיג?

• פרופ' אביעד הכהן, נשיא המרכז האקדמי "שערי מדע ומשפט".

³ וראו מאמרן של רונית גדיש ותמר כ"ץ, "על מנהיגים ומנהלים", באתר האקדמיה ללשון העברית, מ <https://hebrew-academy.org.il/2011/04/10>.

מנהיג, בהגדרה, הריהו ראש וראשון, המוביל אחרים אחריו. ואין מנהיג בלא מונהגים, כשם שאין מלך בלא עם.

מנהיג, כל מנהיג, ומנהיג בכלל זה, שאין מאחוריו ציבור, תנועה, אינו מנהיג. אך גדולתו של מנהיג – כל מנהיג, ומנהיג בכלל זה - אינה נקבעת או נמדדת רק בגודלה של הקהילה, במספר האנשים ההולכים אחריו.

גדולתו נקבעת, בראש ובראשונה, מתוך אישיותו והתנהגותו.

מהן התכונות הנדרשות ממנהיג, מהם הכישורים הנחוצים לו, ומה מבדיל בין מנהיג למנהיג?

הרבה בתי ספר למנהיגות יש, אך מנהיגים – יש מתי מעט.

ושאלה גדולה היא, המנסרת בחלל העולם מימות קדם, האם מנהיגות היא תכונה מולדת או נרפשת?

האמנם ניתן ללמוד "מנהיגות" בבית ספר כשם שלומדים מתמטיקה או ספרות, או שמא מנהיגות – ברכת שמים מעל היא, ואין אדם יכול לרוכשה באמצעות לימוד?

כבסוגיות רבות אחרות, גם כאן התשובה מורכבת.

אין ספק שיש אנשים שניחנו בחוש מנהיגות טבעי, "מנהיגים מלידה", והדבר ניכר כבר בשחר ימיהם. "בוצין, בוצין – מקטפיה ידע". דלעת – בראשית גידולה היא ניכרת, אמרו חכמינו.

מנהיגים 'מולדים' אלה עומדים תמיד בראש החבורה, בגן הילדים ובבית הספר, בתנועת הנוער ובצבא.

סוחבים וסוחפים אחריהם את חבריהם. לטב או למוטב.

אכן, לטעמנו, כל אדם, ומנהיג בכלל זה, יכול - וחייב - ללמוד כל ימיו.

ללמוד משגיאות העבר, ללמוד מחיי ההווה.

מנהיג שאינו לומד כל ימיו – לאו מנהיג הוא.

בשלושה דברים מנהיג ניכר

בשלושה דברים מנהיג ניכר: באישיותו, באנושיותו, ובחזונו.

באישיותו כיצד?

תשובה לשאלה זו ניתן למצוא בכמה פסוקים בספר במדבר, עזי מבע ויוצאי דופן בעליל (במדבר כז, טז). בפרשה זו מוצאים אנו את משה רבנו מצווה את הקב"ה (ולא על דרך הכלל, שבו הקב"ה מצווה את משה):

"וידבר משה אל ה' לאמר:

יפקד ה' אלקי הרוחות לכל בשר

איש על העדה,

אשר יצא לפניהם

ואשר יבוא לפניהם,

ואשר יוציאם

ואשר יביאם".

"וידבר משה אל ה' לאמר: יפקד ה' אלקי הרוחות לכל בשר".

מנהיג אמיתי אינו מסתפק בקבלת פקודות ובציות להן.

מנהיג אמיתי אינו רק מציית לקול ההמון, אפילו לא לקול ש-די. מנהיג אמיתי מוביל.

"וידבר משה אל ה' לאמר: יפקד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה.

בניגוד לכלל, שבו פונה הקב"ה למשה ומצווהו, מתחלפים כאן התפקידים.

"וידבר משה אל ה' לאמר:

משה רבנו "מדבר" - לשון קשה! - אל הקב"ה, וכביכול "מצווה" עליו למצוא לו מנהיג:

"יפקוד ה' אלוקי הרוחות לכל בשר... איש על העדה!"

אכן, בה בעת הוא יודע כל העת שיש "גבוה" מעליו. "ה' אלוקי הרוחות לכל בשר" ניצב עליו.

לא כאותם מנהיגים שגבה לבם ורמה רוחם, וסבורים שהם-הם האלוקים.

באמת אמרו, מה בין מנהיג, לבין הקב"ה?

שהקב"ה אינו חושב שהוא מנהיג.

"יפקוד ה'... איש על העדה!"

לאחר ניסיון בן ארבעים שנה ויותר בהנהגת "עם קשה עורף" במדבר הגדול והנורא, אין עוד כמשה רבנו, אדון הנביאים, המסוגל לתאר את תכונותיו של המנהיג האידיאל.

ראש לכל, "איש".

לעולם יהא אדם. מענטש.

איש – ולא מלאך, איש - ולא שרף, לא אלוף במיל. ולא "קוסם" פוליטי, או רב מג של מלים.

רק "איש", בן-אדם החי בתוך עמו וקהילתו, ואוזנו כרויה למצוקותיו, לצרכיו ולחלומותיו, ראוי להנהגה.

איש – ולא מלאך המרחף בשחקים.

מנהיג החי בתוך עמו, מכיר את בני קהילתו,

מנהיג החי בערי יהודה ומסתובב בחוצות ירושלים, גר בשכונה ובקיבוץ, ולא במרומי האולימפוס.

איש על העדה

"יפקוד ה'... איש על העדה!"

מנהיג אמיתי אינו "עושה רק לביתו", דואג למשפחתו ולעסקיו הפרטיים, אפילו לא רק לעולמו הפרטי.

מנהיג אמיתי הוא "איש על העדה", דואג ל"עדה" כולה, לעמו, לקהילתו.

כפי שמפרשים חכמים על אתר, ורש"י בעקבותיהם, מנהיג שיכול להלוך עם כל אחד ואחד וכ"נגד" כל אחד ואחד. דיוק בלשון מביא עמו לתובנה עמוקה עוד יותר:

"יפקוד ה' אלקי הרוחות" - למה נאמר? אמר משה לקב"ה: גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד, ואינך דומין זה לזה. מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו".

מנהיג שיהא "סובל" - סבלן וסובלני, מנהיג שיכבד את בני קהילתו-עדתו ולא יתנשא מעליהם, מתוך גאווה, יהירות וזחירות דעת,

מנהיג שיהא לא רק "סובל" אלא גם "נסבל" – מכובד, גם אם לא מתוך הסכמה, לא רק על ידי "אנשי שלומו" אלא גם על ידי בני "רוחות" ודעות שונות משלו.

מנהיג שלא יחשוב כי כ"אלקים" הוא, שידע כל העת שמינויו לא בא לו רק בזכות כישוריו או סקרים בני חלוף, אלא משמים הוא: "יפקוד ה' איש על העדה".

איש על העדה. העדה כולה.

מנהיג שמסוגל להתמודד רק עם בני שבט-שלו, רק עם הדומים לו, אינו מנהיג אמיתי.

מנהיג אמיתי צריך להיות פלורליסטי, מסוגל לשמוע ולהכיל את ריבוי הדעות, להכיר ולדעת שיש דעות אחרות, שיש השקפות עולם שונות משלו.

כמובן, אין הוא חייב להסכים עמן. לעתים עליו להיאבק בהן בתוקף ובנחישות. אך עליו להיות מסוגל לשמוע – ולא רק לדבר. להאזין ולהקשיב – ולא רק לצוות.

מנהיג צריך לתת מענה ל"עדה" כולה, לקהילה כולה. לא רק לאנשי-שלומו, לא רק ליושבי בתי כנסיות ובתי מדרשות אלא לעדה כולה, על כל גווניה, מגזריה, בניה ובנותיה.

על העדה

"יפקוד ה'... איש על העדה!"

"איש" זה צריך להיות "על העדה",

מנהיג שיודע להתעלות מעל שיקולים קטנוניים, אינטרסים אישיים, מגזריים או מפלגתיים צרים, ולהציב בפני "כל העדה", בני הציבור כוללם, מטרות ויעדים לדורות.

אשר יצא לפניהם

אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם,

ואשר יוציאם ואשר יביאם.

"אשר יצא לפניהם" - מנהיג שיהיה מסוגל ללכת בראש המחנה, לסלול את הדרך ולקרוא "אחרי!",

לא מנהיג שנגרר אחרי סקרי דעת קהל וכותרות עיתוני יום האתמול.

"אשר יוציאם ואשר יביאם" - לא רק מי שיודע להצהיר על מהפכות רוחניות, על תוכניות חומש ועשור מרחיקות לכת, אלא גם מנהיג "אשר יביאם", שמגשים בפועל תוכניות אלה, ויודע להפוך מחשבה למעשה וחזון למציאות.

איש אשר רוח בו

בא אף סופה של פרשה, ולימד על תחילתה:

"קח לך את יהושע בן נון, איש אשר רוח בו".

משה רבנו בוודאי שמח שירשו, מלווהו הנאמן מזה שנים, הוא הנבחר. והריהו "איש", ולא סתם עסקן, ומי "אשר רוח בו", שהחזון מפעים אותו ומכוון את דרכיו. אך בעוד שהקב"ה מצוהו "וסמכת את ידך עליו", יד אחת, משנה משה "ויסמוך את יד יו עליו", שתי ידיו.

ללמדך, שמנהיג אמיתי אינו מזלזל בעמיתיו, מתעלם מהם או חותר תחתיהם מאחרי גבם מחשש שמא יירשו אותו.

מנהיג אמיתי כמשה רבנו סומך את ידיו – את שתי ידיו – על עמיתו ותלמידו, מסייע לו ותומך בו, שהרי לא המנהיג עיקר - אלא ה"עדה".

אחד המנהיגים האנגליים הגדולים בהיסטוריה, ראש ממשלה בעל חוש הומור נפלא, אמר פעם בחיוך על חברי מפלגתו:

"I must follow them. I am their leader". אני חייב לצעוד בעקבותיהם. הרי אני מנהיגם!⁴

אכן, זה אינו מנהיג אלא מונהג.

מנהיג, כשמו כן הוא, חייב להנהיג אחרים בעקבותיו. לא להיגרר אחריהם.

אסור לו להיות כאותו כלב המכשכש בזנבו, רץ לפני אדוניו אך מביט כל פעם לאחור לראות לאן אדוניו רוצה ללכת.

מנהיג צריך לדעת מאין הוא בא ולהיכן הוא הולך. להיות בעל חזון ומטרה, היודע למשוך את העם אחריו, לעבר היעד והייעוד, ולהימנע מלהיגרר אחר תאוות לבם וגחמות הרגע.

מנהיג מן התורה – מניין? מנהיג מן התורה – אין. אך הרבה ניתן ללמוד הימנה, מהי הדרך הראויה אשר יבור לו המנהיג, ומה המעשה אשר יעשה. נצא – ונלמד.

קובי ברדה⁵

מעשה מנהיגות-גולדה מאיר

כראש תוכנית גל וכהיסטוריון, ניסיתי לכתוב רשומה על מעשה מנהיגות יוצא דופן של גולדה מאיר.

אני מקווה שדוגמאות כאלה ורבות נוספות שאנו עוסקים בהם במהלך הלימודים, יהוו השראה של ממש לקוראים.

על הפגישה הדרמתית של גולדה עם עבדאללה מלך ירדן, ערב הקמת המדינה ואומץ יוצא הדופן של מנהיגה.

לא רבים יודעים, אבל בשבוע של הקמת המדינה, נשלחה גולדה מאיר לפגישה חשאית מטעמו של בן גוריון, לגשש אצל המלך עבדאללה, האם יעמוד מאחורי ההתחייבות שנתן לגולדה עצמה, בפגישה שנערכה בין השניים בנהריים, בתחילת חודש נובמבר 1947.

בפגישה הראשונה אותה קיימה גולדה במתקן חברת החשמל בנהריים, התחייב עבדאללה (אבי סבו של מלך ירדן הנוכחי הקרוי על שמו), שלא יתקוף את ישראל.

וכך כתבה גולדה בזכרונותיה:

"הוא (עבדאללה), לא יתן ידו לשום התקפה ערבית עלינו. הוא תמיד יישאר ידידנו, אמר, וכמונו גם הוא רוצה בשלום יותר מאשר בכל דבר אחר. אחרי הכל, יש לנו אויב משותף, המופתי הירושלמי, חאג' אמין אל חוסייני. ואם אין די בזה, הרי הציע שניפגש שוב, אחרי ההצבעה באו"ם."

⁴ מיוחס לאנדרו בונאר לאו, ראש ממשלה שמרן, 1922.

⁵ מייסד, שותף ומנהל 'תוכנית גל' למנהיגות קהילתית. מומחה ליחסי ארה"ב-ישראל, משמש כדובר מנהלת הליגות לכדורגל. בעבר שימש יועץ תקשורת, מנהל קמפיינים ועסק בייעוץ לשרים חברי כנסת וראשי ערים.

אלא שדיבורים לחוד ומעשים לחוד...

ככל שהתקרב מועד ההכרזה, התרבו השדרים כי הליגיון הירדני ייקח חלק פעיל במתקפה הרבתי על הישוב במידה ותוכרז עצמאות ישראל.

גולדה ביקשה לברר את הנושא מול עבדאללה עצמו ושלחה לו מסר עם שאלה- האם איבדנו אותך?

המלך עבדאללה התפלא על שאלתיה ונפגע ממנה. הוא ביקש ממנה לזכור שלושה דברים: שהוא בדווי, ומתוך כך איש כבוד; שהוא מלך, ולפיכך כפליים איש כבוד; ולבסוף, שלעולם לא יפר הבטחה שנתן לאשה. לכן לא יכלה בכלל להיות שום הצדקה לחרדתו.

אך למרות כל זאת, בתחילת חודש מאי, המודיעין הישראלי התעקש כי הירדנים יהיו חלק מההתקפה המאורגנת על ישראל.

הידיעות הטרידו את ראשי ההנהגה.

לא רק שהליגיון הירדני היה ליגיון של לוחמים בדואיים מאומנים ומצוידים ע"י הבריטים, הרי שהצטרפותם למערכה, תאפשר לצבא העיראקי מעבר חופשי לכיוון א"י.

גולדה פנתה בבקשה לפגישה חוזרת בנהרים, אולם עבדאללה הודיע לה כי אם תרצה לפגוש אותו עליה להגיע לרבת עמון, כאשר אין בכוונתו לקחת אחריות על שלמותם של הבאים (למעט התראה שיתן לכוחותיו על הגעתם).

באומץ רב, וחרף הסכנה האישית הטמונה בכך, ביקשה גולדה את רשותו של בן גוריון לצאת למסע לכיוון רבת עמון ב-11 למאי, בשבוע בו לבסוף תוכרז המדינה.

גולדה יצאה מהעיר חיפה ברכב, לבושה בשמלה ערבית וכיסוי ראש מלווה בעזרא דנין, הדובר ערבית.

במהלך הלילה הם החליפו מספר מכוניות בכדי לנפנף מעקב אחריהם, הגיעו לנקודת המפגש, כאשר אחד מנאמני המלך, אסף אותם ברכב עם כיסוי בד שחורים לארמון.

להלן תיאור השיחה, מתוך זכרונותיה של גולדה:

(<http://www.golda.gov.il/archive/home/he/5/1216712155.html>)

אז נכנס עבדאללה לחדר. הוא היה חיוור מאד, ונראה היה שהוא נמצא תחת לחץ כבד. עזרא דנין תירגם בשבילנו ואנו שוחחנו כשעה.

אני פתחתי בשיחה וניגשתי ישר לענין: "האם אחרי הכל הפרת את ההבטחה שנתת לנו?" שאלתי אותו. הוא לא ענה על שאלתי במישרים. במקום זה אמר כך: "כאשר הבטחתי את הדבר חשבתי שאני שליט על גורלי ואוכל לעשות את הישר בעיני. אבל מאז התברר לי שלא כך המצב". אחר כך הוסיף ואמר שקודם היה לבדו אבל עכשיו "אני אחד מחמישה" – ונמצאנו למדים ששאר הארבעה הם מצרים, סוריה, לבנון ועיראק. אף על פי כן, סבור היה שאפשר למנוע מלחמה.

"מדוע אתם כל כך ממהרים להכריז על המדינה שלכם?" שאל אותי. "מה הבהלה? אתם קצרי רוח כל כך!" אמרתי לו כי, לדעתי, עם שכיכה 2,000 שנה אי אפשר לומר עליו שהוא "ממהר", ונדמה היה שהוא מקבל זאת.

"האם אינך מביין", אמרתי, "שאנחנו בעלי בריתך היחידים באזור הזה? כל האחרים אויביך". "כן", אמר, "אני יודע זאת. אבל מה אני יכול לעשות? אין זה תלוי בי". ואז אמרתי לו: "עליך לדעת שאם תיכפה עלינו מלחמה או נילחם ואנו ננצח". הוא נאנח ושוב אמר, "כן, זאת אני יודע. חובתכם היא להילחם. אבל מדוע לא תחכו כמה שנים? חידלו מן הדרישות שלכם לעליה חפשית. אני אטול לידי את הארץ כולה ולכם יהיה ייצוג בפרלמנט שלי. אני אתייחס אליכם יפה מאד, ולא תהיה מלחמה".

ניסיתי להסביר לו שתכניתו בלתי אפשרית. "אתה יודע כל מה שעשינו וכמה קשה עבדנו", אמרתי. "אתה חושב שכל זה עשינו רק כדי שיהיה לנו ייצוג בפרלמנט זר? אתה יודע מה אנו רוצים ולמה אנו שואפים. אם אינך יכול להציע לנו שום דבר נוסף על מה שהצעת עכשיו, הרי תהיה מלחמה ואנו ננצח בה. אבל אולי נוכל להיפגש שוב - אחרי המלחמה ואחרי שתהיה מדינה יהודית".

הלילה היה חשוך מאד והנהג הערבי שהיה צריך להחזיר אותנו לנהריים (מקום שממנו ניסע לחיפה) היה אחוז פחד כל פעם שנעצרה המכונית על יד מחסום בקורת של הלגיון. לבסוף דרש מאתנו שנרד במרחק מה לפני תחנת החשמל.

השעה הייתה כבר שתיים או שלוש בבוקר, והיינו צריכים למצוא לבדנו את דרכנו בחזרה.

לשנינו לא היה נשק, ואני מודה שפחדתי מאד ונוסף על כך גם הייתי מדוכאה מאד.

מחלונות המכונית שלנו ראינו את הכוחות העיראקיים, שהיו מתרכזים והולכים במחנה מפרק.

הבגדים שלבשתי הפריעו לי מאד, לא הייתי בטוחה כלל שאנו הולכים בכיוון הנכון, ולא יכולתי להשתחרר מן הדיכאון שלי ומתחושת הכשלון שלי בקשר לשיחה עם עבדאללה.

אני משערת שכחצי שעה הלכנו, דנין ואני, כאשר פתאום הבחין בנו איש ה"הגנה" הצעיר מנהריים – שכל הלילה חיכה לנו בקדחת של חרדה.

לא ראיתי את פניו בחושך, אבל אני חושבת שמעולם לא החזקתי בידו של אדם בכוח כל כך או מתוך רגש הקלה שכזה.

על כל פנים, הוא הוליך אותנו בלי שום מאמץ על פני הגבעות והוואדיות בחזרה לנהריים

אחרית דבר, גולדה שבה לת"א.

למחרת בבוקר נועדה להתקיים ישיבה במשרדי מפא"י – כל השבוע הוא התנהלו, כמובן, סיבובים בלתי פוסקים כמעט של שיחות. כשנכנסתי לחדר הרים בן גוריון את ראשו, הביט בי ואמר: "נו?" התישבתי ורשמתי כמה מילים על פיסת נייר. "לא הועיל", כתבתי. "תהיה מלחמה. עזרא ואני ראינו ממפרק את ריכוזי הצבא ואת האורות".

כמעט לא יכולתי למצוא עוז בנפשי להסתכל בפניו של בן גוריון כאשר קרא את הפתק, אך, שבח לאל, הוא לא שינה את דעתו – ולא את דעתנו.

בנוס מיוחד: הסכת שהקלטתי במסגרת פודקסט קטעים בהיסטוריה על המפגש: <https://bit.ly/2VsMjwb>

תמונות: עבדאללה הראשון מלך ירדן וגולדה מאיר

סגר הקורונה / תומר אושרי⁶

מה היינו צריכים לעשות בזמן סגר הקורונה?

לכאורה, התשובה ברורה – להישאר בביתם ולמנוע הידבקות של אנשים אחרים.

מצד שני, אמרו לנו שבהיעדר חיסון ותרופה למחלה, הבידוד כמובן לא מרפא אלא מעכב שרשרת הידבקות, שבאינטנסיביות גבוהה יגרמו לקטסטרופה לאומית ועולמית. מדוע? כי כרגע אין מספיק אמצעי תמיכה בחולים קשים במחלה בדגש על מכוונת הנשמה, ובעיקר יש סכנה לצוותים הרפואיים הנלחמים על מנת לעזור לחולים להבריא.

כלומר – עלינו להצטרף למאמץ הלאומי והאנושי ולהישאר בבידוד כדי לעזור לאנשי משרד הבריאות ועוזרים מטעם להתארגן לקראת "גל הדבקות" שיכול להתממש אם כולנו נסתובב ברחובות ללא אמצעי מיגון בריאותיים וללא מרחק ביטחון.

למה? מדוע אנחנו עושים את זה?

הרי אם אני חי בעולם הישרדותי, כבעל חיים תבוני עלי לדאוג ראשית לקיום של עצמי ואולי גם לצאצאיי. מדוע שאקשיב להנחיות המדינה? יש יגידו כי אני עושה זאת מתוך אמון במנגנוני השלטון והדאגה שלהם לביטחוני האישי. אולם בעולם פוסט מודרני בו האמת יחסית ובני האדם מונעים מאינטרסים אישיים, מי יודע האם נציגי השלטון אכן חושבים על ביטחוני האישי ולא מערבבים זאת עם אינטרסים אישיים פוליטיים שלהם? ובכלל איך הגענו למצב כזה בו יש חוסר באמצעים להתמודדות עם מגיפה? האם יכול להיות שמנגנוני הבריאות והשלטון במדינה לא חשבו על זה קודם ולא דאגו לביטחוני האישי כאזרח?

אז אולי אני צריך להקשיב להנחיות המדינה בגלל האכיפה והפעלת הסמכויות? אם אצא החוצה יתפסו אותי שוטרים ואנשי אכיפה, יעירו לי ויקנסו אותי. מה אני צריך את זה ומדוע עלי להסתבך? אם היה מקרה חירום הייתי יוצא כי זה חשוב או אולי אפילו היו מבינים אותי ונותנים לי אפשרות מעבר כזו או אחרת. אבל האם שגרת חיי אינה חשובה מספיק? היכולת שלי לכלכל את עצמי ולדאוג לי ולבני ביתי אינה חשובה דיה ומתבטלת אל מול גורמי האכיפה?

אז אולי בכלל מדובר בפחד שלי מיציאה החוצה, החשש מהדבקה שיפגע בי או בבני משפחתי ויגרור לי, חלילה, להיות מאלה הזקוקים למכוונת ההנשמה. חרדה לגורלי ולגורלם אכן יכולה לשתק ולמנוע ממני לצאת

⁶ רכז פיתוח המנהיגות בתוכנית. בעבר כיהן כראש מכינת הנגב, מנהל תיכון סילסברג. יוזם ומנהל של תפיסת החינוך 'תפיסת ניהול העצמי'. רב סרן במילואים ביחידה מובחרת.

החוצה, אולי אפילו במסגרת מרחקי ההליכה המותרים על ידי משרד הבריאות. אבל אם אני לא נמצא בקבוצת הסיכון, ואני מבין שהעובדה שאני וילדיי מתחת לגיל חמישים וללא מחלות רקע, הופכים את ההידבקות במחלה למורכבת פחות ואני יכול אולי להידבק, אך בסיכויים גבוהים לחלות עם סימפטומים קלים בלבד. קצת כמו שפעת רגילה אותה אנו עוברים כמשפחה כמעט בכל חורף. אז בשביל זה למנוע מעצמי את המרחב החיצוני, הלימודים, העבודה והביטחון הכלכלי?

אז אולי אני חרד לא רק לגורלי, אלא גם לגורל ילדיי. אבל אם אני רווק, לבד בעולם, ללא ילדים כרגע מכל מיני סיבות, ללא מחלות רקע ובעל סיכויים נמוכים על פי הסטטיסטיקה המתפרסמת לחלות ושמצבי הרפואי יתדרדר. למה שלא אצא החוצה? אני גם ככה לא סומך על מנגנוני השלטון והאכיפה ותחושת המחנק בבידוד כבר משגעת אותי. זה הזמן לצאת, בגניבה או בפרהסיה, ביחידים ובהתקהלות הפגנתית – ולחיות את החיים.

רוב בני האדם בגילאים השונים נשארו בבידוד בארץ ובעולם ונשמעו להנחיות הממשל במדינותיהם. כנראה שלכל אחד ואחת בעולם סיבות משלהם להימצאות בבתים, אבל אולי ניתן לזהות סימפטום נוסף - הכלל חשוב יותר מהפרט. עם כל הכבוד לשלומנו האישי, שלום הציבור לא פחות מעניין אותנו. בתוך כל התחרות הבין אישית, האגו, הפחדים והקפיטליזם האנוכי, שלום הציבור חשוב לנו. אולי כי בציבור נמצאים אינטרסים אישיים נוספים שלנו כגון: שלום המשפחה המורחבת שלנו, החברים, הקהילה, חברת הלאום, האנושות. אולי כי תחושת השייכות שלנו למסגרת נוספת חזקה לא פחות מיצר ההישרדות שלנו והדאגה לעצמנו. חלקנו, כמו הצוותים הרפואיים, אנשי האכיפה והסדר, נותני השירותים הפעילים במהלך הסגר, מסכנים את בריאותם ובריאות משפחותיהם בכך שהם מסתכנים יומיום בהידבקות. כלומר יש גם במקום לאלטרואיזם ונתנה של חלק מהאנשים בתקופה זו, המקבלים אהדה ותמיכה ברחבי הארץ והעולם. משהו בתוכנו מבין כי ההישרדות אינה המעלה המוסרית הגבוהה ביותר, ויש מקום חשוב במהות האנושית לשייכות, סולידריות ונתנה.

אז האם ניתן לקבוע כי יצר האדם טוב מנעוריו? אולי מוקדם מידי ואולי אף בלתי אפשרי. אולם מדיון זה מתגלה תובנה עמוקה יותר. כל השיח והעשייה סביב נגיף הקורונה מעלה את סוגיות קדושת החיים. הכוונה היא להבנה העמוקה כי החיים חשובים – לנו ולאחרים סביבנו. אם הם לא היו חשובים לא היינו נשמרים בבתים ודואגים לשלומינו ולשלום ילדינו, ולא היינו מעריכים את אלה הנמצאים בחזית המאבק בנגיף המסכנים את חייהם עבור רווחתנו. אם החיים לא היו חשובים בעינינו היינו בוחרים בתענוגות הגוף והנפש, יוצאים לרחובות וחוגגים את ימינו ללא הגבלות. לא היינו שמים על עצמנו מגבלות ולא היינו מקשיבים להנחיות השלטון המצמצמות אותנו ומונעות מאתנו את המימוש העצמי שלנו. היינו יוצאים בהמוננו לרחובות נהנים ומתעמתים עם כל מה שיקום נגדנו – מנגנוני האכיפה או הנגיף. רובנו היינו שורדים את זה והאנושות הייתה ממשיכה לחגוג את קיומה הנהנתני. אולם אנחנו לא עושים זאת, והדבר מלמד על ערך קדושת החיים בעינינו. אין בהבנה הזאת עניין של מה בכך. אלבר קאמי כתב –

”בעיה רצינית באמת יש רק אחת: ההתאבדות. לפסוק אם כדאי לחיות את החיים האלה, או לא כדאי, פירושו לענות על שאלת היסוד של הפילוסופיה”.⁷

רותם טוני, עו"ד⁸

הכשרה מעשית

⁷ אלבר קאמי, המיתוס של סזיפוס, תל אביב: עם עובד, 1978, עמ' 13.

⁸ מובילת הקורס לניהול משברים בתוכנית. בעלת משרד לניהול משברים וקמפיינים וראש מערך הדוברות במשרד הקליטה. ניהלה בעבר כמה מהמשברים התקשורתיים המדוברים במדינה ביניהם המאבק על מרכז הקליטה במשרשת ציון, מאבק הפנסיות לשוטים, אלאור אזריה ועוד.

החוג לניהול קמפיינים ציבוריים וניהול משברים

הדרך הטובה ביותר לתאר ניהול קמפיין (פוזיטיבי או נגטיבי) היא באמצעות המחשה.

כשאנחנו רוצים להגיע לכתובת לא ידועה אנו נוהגים להיכנס לאפליקציית Waze ולהכניס את כתובת היעד; הטכנולוגיה מאפשרת לאפליקציה לזהות את מיקומו הנוכחי ומציעה בפנינו מספר דרכים להגיע אל עבר מעוז הפצנו.

כך גם ניהול קמפיין / משבר מתנהג בפועל.

ראשית, אנו נדרשים לבצע תחקיר מעמיק על מנת להבין היכן אנחנו עומדים ולאן אנחנו רוצים להגיע. התחקיר האינטרנטי חייב להניב לנו מידע על המתחרים, בעלי האינטרסים, הגופים / הפרסונות שתומכים או יתמכו בקמפיין לצורך שיתופי פעולה אפשריים וגיבושו יאפשר לנו להבין מהי כתובת היעד - מטרת הקמפיין.

לאחר שגיבשנו את כתובת היעד/ המטרה של הקמפיין, נבחר את הדרך שבה נלך מהנקודה בה אנו נמצאים ועד הנקודה אליה עלינו להגיע (כתובת היעד).

הדרך שתיקבע אינה תורה מסיני; גם Waze יודע לספק לנו דרך חלופית אם התבלבלנו בדרך. יחד עם זאת, בדומה לאפליקציה הדרך הראשונה/האסטרטגיה הראשונית במידה רבה היא זו שתהיה הדרך הקצרה ביותר להשגת המטרה, דהיינו ההגעה ליעד.

גיבוש האסטרטגיה בקמפיין היא זו שתקבע איך אנחנו מגיעים מנקודה A לנקודה B.

לאחר שהגדרנו את נקודת המוצא והנקודה אליה אנו שואפים להגיע (המטרה) והתוונו את הדרך (בחירת האסטרטגיה), עלינו להגדיר מסרים שישמשו אותנו בעת ביצוע פעולות אקטיביות שיהפכו לפעולות טקטיות - ACTION ITEMS, והן אלו שייסיעו בידנו לעלות למסלול ולהתחיל בנסיעה אל היעד שהגדרנו.

אחת מהטקטיקות היא שימוש בפלטפורמה טקטית, יחסי ציבור. דהיינו פרסום כתבות באמצעי התקשורת על מנת לעורר מודעות לנושא ובכדי לאפשר לקמפיין שלנו לנוע מהלכה למעשה.

כאן שוב חוזר התחקיר שביצענו בתחילת הדרך ממנו ניתן ללמוד כיצד ניתן להגיש את הנושא לאמצעי התקשורת ובאיזה אופן ניתן לעניין אותם, מהי הדרך לגשת לכתב, מי הכתב הרלוונטי (כתבי תחום, פובליציסטים, אקטיביסטים, בלוגרים ועוד), מה האג'נדה שלהם, איך כותבים הודעה לתקשורת, מתי כדאי לצאת לתקשורת, האם כדאי לפנות לעיתונאי/ פרטני או לכולם יחד, מתי פונים לתקשורת כלכלית (גלובס, דה-מרקר, כלכליסט, ממון ידיעות) מתי פונים לאינטרנט/פרינט/רדיו, מי יהיה הדובר של המסר, ועוד.

הבנת אמצעי התקשורת הינה אבן דרך חשובה ומשכך הסטודנטים זכו להיפגש במפגש zoom עם אטילה שומפלבי, הפרשן פוליטי מדיני באתר YNET, עם ספי עובדיה - הכתב הפוליטי של חדשות 13, אופיר פינס - שר הפנים לשעבר ועם התחקירן הבכיר יצחק חברוני לשיחות 'מאחורי הקלעים' של התקשורת וקמפיינים פוליטיים.

בשיחות עם אורחים אלו, הסטודנטים קיבלו אינפורמציה כיצד פועלות מערכות התקשורת, כיצד שומרים על מקור, מה קורה מהרגע שמעבירים הצעה לאייטם או הודעה לתקשורת מהצד של התקשורת, מתי וכיצד עיתונאי/ת בודק מידע תוך שמירה על מקורותיו, מה מעורר עניין וכיצד מתבצע תיעדוף של פרסום עיתונאי.

שתי עיניים למנהיג/ שני בכר

כל המנהיגים התחילו את דרכם מציאות חיים מסוימת. כולם היו פעם ילדים שבאו ממשפחות כאלה ואחרות, בדיוק כמו קוראי המילים הללו. אחת התאוריות לגבי מנהיגות השתנתה משחר ההיסטוריה. קרי בתקופות הקדומות טענו שאדם נולד או לא נולד עם כישורי מנהיגות. לעומת זאת, תאוריות עכשוויות בפסיכולוגיה טוענות כי תכונות מנהיגותיות מסוימות ניתנות לרכישה.

אין זה משנה באיזה תאוריה אתם אוחזים, אלא מה הוביל אתכם לחקור את הנושא.

במאמר זה אסקור את המניעים השונים לעניין בנושא המנהיגות ואת ההשפעה של כל אחד מהם על היחסים החברתיים והבינאישיים אותם מנהל האדם.

לפני כן, ברצוני לציין את העיקרון המפורסם "דומה מושך דומה". לפיו ייצור חי ייצמד לייצור הדומה לו. לעיתים אנו יכולים להבחין בעיקרון זה בין בעלי החיים שנמשכים בעיקר לבני מינם ומרגישים בטוח בקרבתם. לטענתי, אין להשליך עיקרון זה על טמפרמנטים חברתיים. כלומר אדם שמרגיש ביטחון מסוים בקשר חברתי, סביר שהקשר משלים את רצונותיו וצרכיו ולא דווקא מתנהג באופן נעים עבור עצמו. לדוגמה, אדם פתוח ודברן, סביר שייצור קשר מיטב יותר עם אדם מופנם ובעל יכולת הקשבה רחבה יותר מאשר אדם אחר שפתוח ודברן בפני עצמו. ההתנגשות בין המקרים הדומים הללו יכולה לבוא לידי ביטוי במקרה נוסף בו אדם בעל טמפרמנט הרמוני וטיפול יוצר קשר עם אדם בעל טמפרמנט ביצועי יותר, שדוחף קדימה מטבעו.

המניע הראשון לחקירת נושא המנהיגות הוא בקרב אנשים שהם מנהיגים מטבעם. הם מנסים לעשות כל שביכולתם כדי ללמוד את המנהיגות על כל גווניה. קוראים ספרים בתחום, מקשיבים להרצאות, לפודקאסטים ולאנשים מעוררי השראה. אנשים אלו מרגישים חיבור רגשי לתחום המנהיגות כדי לקדם את הנושאים שנראים חשובים בעיניהם, ולכן מנסים ליצור הלימה לידע השכלתני שלהם בתחום. לעיתים קרובות, אנשים האוחזים במניע זה יתחברו לנושא המנהיגות ממניע מעשי שיוכל לסייע להם לשפר את כישורי המנהיגות. לעומת זאת, החתירה אחר פרקטיקה יוצאת מנקודת הנחה שהתאוריה והמסר שרוצים להעביר כבר נמצא בפנים בשלמותו. בלשון אחר, אדם האוחז במניע זה מגיע לתחום המנהיגות לעיתים כדי למצוא את "האיך", "הבידעה ש"מה" שהוא רוצה לקדם כבר מספיק מגובש ושלם בתוכו. הדיכטומיה שנוצרת בין ה"מה" ל"איך", לא מאפשרת לתאוריה המגובשת הפנימית לקבל מראה בשטח, דווקא מהטיפוסים השונים ממך. כאן ראוי לציין את עיקרון "דומה מושך דומה" לפיו מנהיגים רבים מחפשים לשייך את מעשיהם לקהל היעד שלהם ולא דווקא מבחינים בהשפעה הציבורית הרחבה.

מניע נוסף לחקירת נושא המנהיגות, הוא מניע הצורך במנהיג. כלומר, אדם שמחפש דרך לבצע משימה מסוימת בדרך חדשה. בעקבות חוסר ההכרות שלו עם הדרך הוא מחפש מורה דרך, או מראה דרך. אדם שזקוק למנהיג בתחום מסוים ינסה ללמוד כיצד לתקשר עם סוגי מנהיגים שונים כדי לבחור את זה שמתאים לו ביותר. הצורך במנהיג הוא אוניברסלי. משחרר האנושות אוכלוסיות שונות זקוקות למוביל דרך, אדם שרואה באופן רחב יותר ותפקידו הוא לנתב את האוכלוסייה למקום הטוב ביותר עבורה. הצורך במנהיג קיים גם אצל מנהיגים, אך לעיתים הם עשויים להתכחש לו.

מכאן ניתן להסיק שאחד המבחינים הגדולים ביותר עבור מנהיגים הוא היכולת להיות מונהגים.

נוסף על כך, חקירת נושא המנהיגות עשוי להגיע ממקום של שכלול יכולות. מנהיג שמסוגל להתבונן מכמה נקודות מבט בפועלו שואף לשפר ולשכלל את יכולות המנהיגות שלו. להרחיב את הכלים העומדים לרשותו, את הקשרים, את הכישורים החברתיים והבינאישיים כדי לקדם את המטרות. בלשון אחר, המנהיגים מסוג זה מסוגלים להתבונן בפועלם הן מנקודת המבט של המונהגים והן מנקודת המבט של עמיתיהם המנהיגים האחרים. כזכור, הכלל "דומה מושך דומה" עשוי להוות מכשול על מניע מסוג זה. שכן אחד הקשיים הגדולים ביותר של מנהיג הוא להתנהל בחברה הדומה לשלו. המנהיג רגיל להוות מעין "שמש" שהציבור חג סביבה. הוא אינו מכיר לעומק את ההתנהלות ב"פלנטות" נוספות.

לסיכום, כל אדם יכול לאחוז בתאוריה שונה כלפי מהות המנהיג, או ה"קלסטרון" המנהיגותי אותו המנהיג צריך למלא, אך ההכרעה בעניין היא בדבר המניע ממנו אנו מגיעים לחקור את הנושא. אדם נזקק הוא אדם שאינו יכול למלא בסופו של דבר את רצונו ושליחותו ממקום של נזקקות. צבירת עמוד השדרה לתחום המנהיגות וכן לכל התחומים היא על סמך שינוי המניע, כצעד ראשון במנהיגות.

חברת מופת

על פי דרכו של הרמח"ל

אבישי חצור

משחרר ההיסטוריה האנושית עוסקת הפילוסופיה של המוסר (האתיקה) בשאלה מהו המעשה הראוי ומהי הדרך אשר לאורה מכוננים חברת מופת. בין העוסקים בסוגיה ניתן למנות שני הוגים בולטים בדמותם של הפילוסוף הגרמני עמנואל קאנט והוגה הדעות הבריטי ג'ון סטיוארט מיל.

קאנט בספרו המפורסם 'הנחת היסוד למטפיזיקה של המידות' (1933) העמיד את תורת המוסר האנושית סביב 'הצו הקטגורי'⁹, מעברו השני של המתרגם ניצב מיל עם תורתו ה'תועלתנית' אשר ביקשה להדגיש את אושרם של הרבים כמדד להתנהגות חברתית ראויה.

בחיבור זה ברצוני להציג גישה נוספת מוכרת פחות, 'הגישה ההדדית' פרי חיבורו של רבי משה חיים לוצאטו (הרמח"ל) בספרו 'מסילת ישרים'.

בפרק י"א בספר (הקרוי בשם מידת 'הנקיות') עוסק המחבר בסוגיות ליבה חברתיות ומתווה את הדרך אשר לאורה יש לכונן את חברת בני האדם. דרך שבעה עקרונות רוחניים¹⁰ מסביר הרמח"ל את תורתו.

הדוגמא הראשונה היא איסור לשון הרע. חכמי ישראל מבקשים לאורך השנים להדגיש בפנינו השכם והערב את חומרת איסור לשון הרע. היטיב לסכם ולתאר זאת הרמב"ם בספרו הי"ד החזקה¹¹ - "אמרו חכמים: שלש עבירות נפרעין מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא, עבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים, ולשון הרע כנגד כולם. ועוד אמרו חכמים: כל המספר בלשון הרע כאילו כופר בעיקר... ועוד אמרו חכמים: שלשה לשון הרע הורגת, האומר והמקבלו וזה שאומר עליו".

באיסור לשון הרע מבקש המספר להפריד ולנתק בין חלקי החברה השונים, להעמיק את הפרודיות ולא לפעול למען איחוי וחיבור. חז"ל הסבירו כי המספר לשון הרע 'כאילו כופר בעיקר', הוא כופר בעקרונות המציאות הראוי אשר עניינו חיבור ויצירת חברה בה כל פרט יכול להישען על כתפי חברו ולהביע חולשה וכאב בידיעה שלא יינצלו חולשה זו אלא להיפך.

האיסור השני עליו ארחיב הינו איסור 'עצה רעה'. איסור זה מקורו בפסוק המפורסם מספר ויקרא¹² 'ולפני עור לא תתן מכשול', על פסוק זה דרשו חז"ל 'לפני סומא בדבר'. ביסוד איסור זה עומדת ההבנה כי חברה אנושית יכולה לנצל חולשות ולמקסם הזדמנויות לצמיחה על חשבון האחר. התורה וחז"ל מבקשים מאתנו להשיא עצות טובות זה לזה. להקים עץ, עץ מלא אמון הדדי, מקום בו חוסר אנושי איננו הזדמנות לפגיעה אלא מתכון להשלמה והפרייה הדדית.

אני סבור כי רעיון ההדדיות אותו מבקש הרמח"ל לקדם איננו פתרון חברתי מצומצם לייעול מערכות יחסים מקומיות אלא עקרון על אשר דבקות בו תביא למרפא כולל הן ליחסי האנוש והן למערכות הציבוריות.

מעניין בהקשר זה להביא את דבריו של ברל כצנלסון ערב הקמת המדינה. כצנלסון, ממקימיה של הסתדרות העובדים ויושב ראשה הראשון העיד בכתביו עדות כואבת נוכח נורמת ערכים אנוכית של פקידי הציבור ערב קום המדינה:

"וייש עבירות קלות, שאדם ציבורי דש אותן בעקבותיו, כמו: דחיות ב"לך ושוב", למשל: הדלת נעולה בשעת הקבלה. האפשר לשכוח כי החיכוך ליד הדלת הוא עינוי? לעיתים יש צורך להכיר מאמר קדומים: פרנס המתגאה על הציבור-הקב"ה בוכה עליו בכל יום"¹⁴¹³.

תפיסת העולם ההדדית, מעמידה במרכזה את העיקרון כי מילוי חסרונות האחר ומתן משענת הינם המטרה שלשמה נבראה האנושות, זו הסיבה שלשמה הגענו לעולם. נורמות הציבור דאז קיימות לצערנו במקומות רבים גם כיום.

תפקידנו בתור אזרחים וככאלו המתעדים לשרת את הציבור לזכור זאת כל העת, באנו לעולם כדי לאחות, כדי למלא את חסרונות האחר. זו חברת מופת.

הכר את חניכי תוכנית גל

לינור מרזיב, בת 23 מירושלים. קצינה משוחררת מצה"ל (יחידת הקישור לפלסטינים). כיום עובדת בכנסת.

⁹ "עשה מעשיך רק על פי אותו הכלל המעשי אשר בקבלך אותו תוכל לרצותו גם כן לחוק כללי" (עמודים 77-78 הוצאת מגנס)

¹⁰ הונאת דברים, הלבנת פנים, הכשלת עוור בעצה, רכילות, שנה ונקימה, שבועות, דבר שקר.

¹¹ הלכות דעות, ז, ג.

¹² ויקרא י"ט, יד.

¹³ (כרך ה, עמ' 225).

¹⁴ ממליץ מאוד לעיין בפרסומו של הרב פרופ' נחום רקובר, 'כללי אתיקה של עובדי ציבור'

<http://www.daat.ac.il/daat/vl/rakoverA/rakoverA06.pdf>

לאחר שירותי הצבאי יצאתי למסע בן שישה חודשים בדרום אמריקה. לאור שירותי הצבאי רווי האתגרים והקונפליקטים אשר חוויתי במסע האישי שלי הגעתי לתוכנית גל על מנת לקבל כלים מעשיים לפיתוח האישי שלי והכללי שלנו כחברה וכמדינה. עם הפנים קדימה, מצפה למסע ארוך ומקדם בתוכנית!

אוראל דעדוש

אוראל דעדוש בן 27 תושב קרני שומרון, נשוי לאיילת ואבא לעדי ורותם המקסימות עובד בחברה מרקחת גרעינית המייצרת חומרים רדיואקטיביים לבדיקות והדמיות PET CT.

זכיתי להגיע לתוכנית גל מתוך חלום להשפיע ולתת מעצמי לעם ישראל בכל דבר שיתאפשר לי ועל מנת לקדם רעיונות וכיוונים בהם אני מאמין.

אוריאל אושדי

אוריאל אושדי בת 26, מרמת גן, עובדת בעמותת "ילדים בסיכוי" - עמותה המקדמת מאז 1986 ילדי פנימיות וילדים חסרי עורף משפחתי, במגמה להעניק להם סיכוי לחיים טובים יותר. אחראית על קשרי הצעירים ברשתות החברתיות, ונציגה בוועדות היגוי שונות, משתתפת ודוברת בקידום מדיניות בזירות בהן מתקבלות החלטות ברמה הלאומית, ומרצה את סיפור חיי. הגעתי לתוכנית אחרי שהחלטתי ללכת עד הסוף עם המאבק החברתי שלי. במשך 5 שנים פעלתי בהתנדבות וללא הכשרה מקצועית לקידום זכויות והכרה של צעירים חסרים עורף משפחתי(הרבה אנשים אפילו לא יודעים מה המשפט הארוך הזה אומר) הרצון שלי שבוגרי פנימיות והשמה חוץ ביתית יקבלו סיוע ותמיכה מהמדינה שבזכותה יוכלו לקבל שוויון הזדמנויות שווה בחברה שלנו. בתור בוגרת בפנימייה אני מבינה ששינוי חברתי אמיתי צריך לקרות רק מתוך האנשים שמרגישים את תחושת חוסר הצדק והם אלו שרוצים לתקן.

ישראל ביטון

נשוי לבתאל, אב לאיתי. מתגורר בבני ברק.

בנקאי, עובד בעמותה לחרדים העמלים לפרנסתם ו..חוטא לעיתים בפוליטיקה.

מגיל קטן נטעו בי רוח עשייה ושליחות ציבורית.

מגיל קטן גדלתי ושפתי את ריחה של הפוליטיקה מבית, לטוב ולמוטב, שאפתי את ריחו המשכר ופעמים המשקר של הובלה ומנהיגות.

אך תמיד בערה בי התחושה הקשה, שאלת השאלות, מהי מטרת השליחות ומהי מטרת ההובלה כשהדרך סלולה והכל מתנהל על מי מנוחות?

כבן למגזר החרדי ולא כעובר אורח, יסודותיי נטועים ויצוקים עמוקות באותה הוויה המקדשת את חיי הרוח על חיי המעשה, אך מאמין אני בחזון הנביאים כמו שאמרו חכמינו הקדמונים אם אין קמח אין תורה.

פה, בתכנית גל שגאה אני להימנות עם מייסדיה, מתאחדים להם שלוש הנקודות שאליהם איוויתי. רוח, מנהיגות ושינוי.

נחמה ברנט

בת 43, נשואה לדני, אמה לאחת עשרה וסבתא לנכד. מנהלת אסטרטגיה ופיתוח עסקי בחברת 'סיטיבוק' במודיעין עילית, מנהלת תכנית ליצירת קבוצת עילית של חרדים בהייטק מטעם קרן פורטלנד והאוניברסיטה העברית. בנוסף – מתנדבת כמנטורית למנהלות וליזמיות מתחילות. אוהבת ללמוד, מכורה לספרים ונהנת לגדול עם הילדים שלי, רואה בכל רגע בחיים – חוויה. מקווה לנצל את הידע, הכלים וההון האנושי שאני פוגשת ומקבלת בתכנית גל להשפיע על התקשורת הבין מגזרית במדינה ובעם שלנו, להאיר את החזקות של כל קבוצה ואיתם לבנות עולם מכבד ומכיל יותר.

איציק שוורץ בן 32 נשוי לרחלי ואב לחמשה בנים מתוקים.

עובד כעצמאי בקידום פרויקטים וייעוץ עסקי. הצטרפתי לתוכנית גל במטרה לקבל כלים ידע ויכולת השפעה שיעזרו לי בהמשך הדרך לצמצם פערים חברתיים ולפעול לחיזוק אוכלוסיות מוחלשות.

אני אוריה כהן, בת 27 מאבני חפץ שבשומרון.

נשואה לאהרוני ואמא של הלל, דוד, שגיא ואיתי.

לשעבר דוברת שר החינוך וכרגע בחופשת לידה.

הגעתי לתוכנית גל כדי לשדרג ולדייק את הכישורים שלי וללמוד כמה שיותר לפני שאפנה לעשות דברים גדולים בע'ה.

אני מאמינה שתפקידנו בעולם הוא להשפיע טוב ולהיות משמעותיים לסביבה שלנו.

בכל אדם יש את הכח לשנות ולהניע, ובשביל זה אני כאן 😊

שני בכר אזולאי, בת 22 מפרדס חנה, עובדת במשרד הפנים.

תכנית גל אפשרה לי לחשוב על העתיד שלי. אחרי שהקמתי את המיזם 'כנסת הנוער הצעירה', המאחד את כל נוער המפלגות לפרלמנט צעיר, רציתי לקבל כלים כדי לעוף קדימה ולתת במה לצעירים בישראל להיות מנהיגי המחר.

הגעתי לתכנית כדי להיות אני, לפתח את כישורי המנהיגות שלי ולהיחשף לאנשים שכבר נוגעים בעולם העשייה הציבורית.

מה החלום? ליישם את צורת המשטר שכתבתי למדינת ישראל.

ולהנות מהחיים 😊

אסף נימני

גיל: 37 נשוי להגר ואבא לאלי וקרני.

מנהל מקצועי הפועל כפר סבא ומנהל מחלקת הספורט של מועצת קרני שומרון

הגעתי לתכנית גל כי רציתי להיות שייך לתכנית מנהיגות הכוללת בתוכה לימודי תואר ראשון ומצאתי זאת בתוכנית המיוחדת של גל, מקום בו אוכל להתעצב ולקדם את הרעיונות בהם אני מאמין.

רן אגנר בן 35 מכפר סבא, נשוי לעדי, אבא לאיתן ונוגה,

חיי המקצועיים עוסקים בספורט וקהילה, בנפרד. מגיל צעיר חשבתי על הדרך לשלב ביניהם ודרך הספורט לייצר קהילה מחבקת ותומכת. הגעתי לתוכנית גל כדי לקבל כלים נוספים לארגו הכלים שלי, להגיע ולגעת בעוד נקודות חיבור בתוך הקהילה. נקודות שיקרבו את האנשים לאנשים ולעצמם, ויספקו תחושת שייכות לקהילה אחת גדולה.

מוטי כהן בן 45 נשוי למיה ואבא לאיתמר, שחר וכרמל.

מנהל פנימייה טיפולית לנוער בסיכון בגילאים 12 עד 18.

מתוך ניסיוני רב השנים בטיפול בנוער בסיכון הן כמדריך והן כמנהל אני צמא להוביל ולהשפיע מעבר לרמה המקומית ולהביא לשיפור וטיוב תנאיהם של אוכלוסייה זו.

תומר פאיר, בן 23 מהרצליה. עובד כאזרח עובד צהל מזה כחצי שנה בתחום ביטחון המידע בחיל הים. בקרוב מתחיל לעבוד באגף האסטרטגי של משרד הבריאות.

הגעתי לתכנית גל במטרה לרכוש סל יכולות וכלים שיסייעו לי בעתיד לעזור לשכבות החלשות ולגיל השלישי. רוצה ללמוד כמה שיותר על מנת להתמקצע ככל הניתן.

אלצדיק צדיק אחמד.

פליט סודני, חיי בישראל מאז 2009.

כפעיל חברתי בקהילת מבקשי המקלט האפריקאים בישראל, ליותר מעשר שנים, וסטודנט לתואר ראשון במנהל ממשל ומשפט במכללת שערי מדע ומשפט בהוד השרון, הגעתי לתוכנית גל למנהיגות כדי לקבל כלים וידע מנהיגותי שיאפשר לי לקדם אג'נדות חברתיות ולהעלות את המודעות לגבי מבקשי המקלט לחברה הישראלית.

אורית הילל

בת 40, נשואה לארז ואמא לעדי, נועה ואביעד. גרה בנתניה ומנהלת פרויקטים ברשת **be**.

לתוכנית גל הגעתי בדיוק כשבדקתי לימודים לתואר ראשון. התלבטתי בין כמה תארים, אך לא מצאתי משהו שהייתי שלמה איתו, מבחינת אופי ומבנה התוכנית.

בשיטוט יומי בפייסבוק, נתקלתי בפוסט של אדיר בנימיני, חבר פייסבוק בו עדכן בהתרגשות כי מתחיל ללמד ב"תוכנית גל". בדקתי במה מדובר וזה שאב אותי. הגשתי מועמדות בלי לדעת בדיוק מה הכיוון ובוועדה, הראיון האחרון, ידעתי שזה המקום המתאים לי.

טרם החלטתי מה לעשות בחיי הציבוריים- האם בפרונט או דווקא מאחורי הקלעים. מה שבטוח הוא, שלחיים האלו אני עם כלים וידע שלא אחלום לקבל במקום אחר. גם אם תאורטי ברובו, הוא הכי קרוב למעשי.

שמי גונן קלמן בן 26, תושב תל אביב ובמקור מגני תקווה. רכז מפעלים הנהגתי בהנהגת דן בתנועת הצופים.

חולם להקים עסק חברתי או עמותה משלי.

הגעתי לתוכנית גל כדי לצבור ידע ולהיחשף לאנשים ותכנים חדשים שיתנו לי כלים לממש את החלום שלי להקים עסק חברתי ועמותה משלי.

אבישי חצור

בן 27, תושב ירושלים, במקור ממצפה הושעיה.

מתוך רצון להשפיע טוב במרחב הציבורי-חברתי הגעתי לתוכנית המיוחדת הזו.

זוהר דמסה בלאו 33, נשואה לגטצ'או, אמא של שליו, אור-שי ונועם.

תושבת העיר רמלה, מקדמת נוער בסיכון, אקטיביסטית ופעילה חברתית למען צדק ושיווין הזדמנויות

הגעתי לתוכנית ל גל כדי לרכוש כלים וידע על מנת להתמקצע ולהוביל שינוי בחברה הישראלית.

וכן לפגוש אנשים כמוני המגיעים מעולמות שונים ועל מנת ליצור יחד חיבור ועשייה משותפת למען חברה טובה ומתוקנת יותר.

הילדה במגלשה הצהובה/ אוריאן אושדי

זו לא מלחמה רגילה אין פה רובים או אויבים .

פתאום כולם שווים, אין מעמדות

אף אחד לא חסין.

ההרורים נספרים מדי יום.

את חצי תקועה, חצי כלואה.

הילדה שחלמה לבית בתוך מגלשה צהובה.

שוב לילות שלמים של פחדים מהלא-נודע,

אין שעון או זמן, אי אפשר לדעת מתי כל זמן נגמר.

אז קחי נשימה עמוקה,

תלבשי מגן, את יוצאת למסע.

את מובילה חצי צבא, חצי משפחה

מי ישרוד? מי ינצל? איך נצא מזה?

תלוי בך?

ואולי כדי לשחרר, ולתת למישהו אחר להיאבק?

זה ייעוד? או אולי גורל?

ואיך יראה הסוף?

ובתוך פרק חדש בהיסטוריה מקווה שיהיה משפט

על המלחמה של הילדה במגלשה הצהובה

שרק רצתה להגיד:

"גם אנחנו כאן".

משמעות השיר:

בתחילת משבר הקורונה מצאתי עצמי מפוחדת ומבולבלת. חוסר הוודאות, אובדן השליטה ערערו אותי. לאחר יומיים ראשונים מטלטלים רווי בכי ואתגר הבנתי שכאן אני נמדדת, האם אני באמת דואגת לצעירים אותם אני מייצגת או שאני דואגת לעצמי?

הנחתי בצד את חיי האישים והתחלתי במאבק חירום לסיוע לצעירים חסרי עורף משפחתי. מצאתי עצמי עם תחילת המשבר אוספת מצרכים לסלי מזון ובמקביל מנסה להבין ולנתח את המצב ואת המשמעויות הנגזרות ממנו. התייעצתי רבות עם המנטורים בתוכנית ועם חברי חבריי לספסל הלימודים וקיבלתי דחיפה גדולה לעשייה.

לאחר לחצים מרובים אותם הפעלתי ולאור תוכנית פעולה אותה גיבשתי הצלחתי להביא לכך שמשרד ראש הממשלה, משרד הרווחה ועוד גופים הפועלים בעניין, להקים שולחן עגול במשבר הקורונה עבור הצעירים. מצאתי את עצמי יושבת ונאבקת עם מקבלי ההחלטות למען הצעירים.

בד בבד עם ניהול המשבר הגיעו החגים. כצעירה ללא ממשפחה תחושת הבדידות הציפה אותי. כילדה שגדלה לבדה זו חוויה מאוד קשה ומטלטלת. הרגשתי שחזרתי אחורה ללא יכולת מאבק בתחושות אלו.

בחג שני של פסח צעירה מהעמותה בשם ים קרדי נפטרה ונשברתי. חשתי בחוסר אונים משתק והבנתי כי לא אצליח לעזור לכולם, ושגם המלחמה הזו יהיו קורבנות.

'הילדה במגלשה הצהובה' נכתב יומיים לאחר מותה של ים. והוא מייצג את התחושות אותן חוויתי חוויתי בין השליחות לבין הפחד, בין הניסיון לעזור ולשנות לבין ההבנה כי אין לנו שליטה בכל..

חידת מי המנהיג: מי המנהיג שהחרים את כל המכוניות השחורות בעיר הבירה של מדינתנו והכריח את בעליהן לצבוע אותן בלבן או בכסף? כל זאת רק מתוך אמונה בכך שלבן מייצג מזל טוב!

מוזמנים לשלוח לנו את התשובות למייל המערכת itongaliton@gmail.com